

Генерал-мајор **КАРЕЛ ЛЕВИЧНИК**

„ИЗВЛАЧЕЊЕ АРТИЉЕРИСКИХ ЈЕДИНИЦА ИЗ ДРУГИХ ЕШЕЛОНА У ТОКУ ПРВЕ ДВЕ ФАЗЕ АРТНАПАДА“

У чланку под горњим насловом (види „Војно дело“ бр. 12 за 1953 годину), генерал Обрадовић износи мишљење:

1) Да артиљерију из ПГ, као ни ПТ јединице из ПТР „не треба извлачити“, а да минобацаче 82 мм „уопште не треба извлачити“.

2) Да се потребна густина артиљерије на главном правцу удара, поред осталог, може постићи „сужавањем фронта пробоја за онолико за колико се не може покрити услед немогућности „извлачења“ минобацача и артиљерије, и диференцирањем важности циљева, на тај начин што би се сваки циљ детаљно студирао и ценила његова активност не само у току пробоја предњег краја, него и у току борбе у дубини, на темељу идеје маневра и борбеног поретка својих јединица, а нарочито с обзиром на правце кретања тих јединица“.

3) „Да треба поклонити нарочиту пажњу стварању артиљерије РВК“ за добијање потребне густине артиљерије на изабраним отсесцима за пробој и без привлачења минобацача из дивизије другог ешелона корпуса и армије.

Ове закључке аутор образлаже:

1) тешкоћама које се појављују при организацији груписања и командовања извученом артиљеријом, а нарочито минобацачима, оформљеним у збирне батаљоне, за које се не предвиђају формациски штабови и средства везе;

2) незгодама у погледу везе извучене артиљерије и минобацача са њиховим матичним јединицама и њиховог враћања у те јединице;

3) њиховом изложеношћу великим губицима, који се не би могли надокнадити пре ступања матичних јединица у дејство и

4) тешкоћама попуне муницијом извучених јединица, при чему се могу појавити многи проблеми које није лако унапред уочити.

Иако је несумњиво да се при извлачењу артиљерије појављују све наведене тешкоће, ипак сматрам да оне нису непремостиве, да би се због тога требало лишити ватрене подршке коју у датој ситуацији могу дати артиљерија и минобацачи који су извучени из другог и трећег ешелона, а нарочито минобацачи 82 мм, јер се такав поступак противи начелима за употребу артиљерије. Пре свега, једно од основних начела за употребу артиљерије јесте масирање ватре. А пошто јединице, због економичности коришћења људства и материјала, имају само најнужнији број органске (формациске) артиљерије, која углавном може задовољити у одбрани, то се оне у нападним операцијама ојачавају артиљеријом и минобацачима јединица РВК, као и из јединица другог и трећег ешелона. Међутим, питање је да ли ће

дотичној оперативној јединици бити стављено на расположење до-вољно РВК јединица, односно да ли ће се моћи створити толико тих РВК јединица — како то аутор предлаже — да би се могла створити потребна густина артиљерије на изабраним отсесима и без привлачења минобацача из дивизија другог ешелона корпуса и армије. У противном случају морају се привући сва расположива средства дотичне оперативне јединице, и то водећи рачуна о претстојећим задацима јединица из којих се привремено узимају артиљерија и минобацачи. При томе треба имати у виду да су потребе у артиљерији у појединим фазама различите. Познато је на пример, да артиљерија у артиљериској припреми извршава највећи број задатака у одређеном, сразмерно кратком временском периоду, јер у тој фази треба обезбедити пешадији и тенковима заузимање објеката на које се врши јуриш и сачувати њихову снагу за дејства у дубини одбране. Зато су и потребе у артиљерији у тој фази највеће.

Сужавање фронта пробоја у циљу постизања потребне густине ватре уместо извлачења минобацача 82 мм, артиљерије ПГ и ПТ јединица, како аутор предлаже, по мом мишљењу, не може се сагласити са низом оперативно-тактичких услова, који утичу на сам избор и ширину фронта пробоја, а од којих су основни: напредовање нападаћих ешелона одговарајуће ширине и дубине зависно од организације одбране противника, рељефа и комуникативности земљишта, као и обезбеђење основне масе нападајућих јединица од бочне ватре пешадског и аутоматског наоружања.

Диференцирање важности циљева, које аутор предлаже као другу меру за постизање потребне густине ватре, ионако се већ врши при планирању свих артиљериских ватри, с тим што му се нарочита пажња поклања у периоду припреме напада. Том приликом се у појасу и на боковима планираног фронта пробоја, одређеног на основу напред изнетих услова, поново проучавају циљеви и прати њихова активност до пред сам почетак напада, па и касније, и на основу шеме циљева са њиховим карактеристикама израчунава потребна густина ватре по калибрима и одређују начини ватре, тежећи да увек буде заступљена њена економичност и потребна ефикасност. Уопште, откривање и правилна оцена циљева условљавају ефикасност артиљериских ватри, а тиме и успех артиљериског обезбеђења самог боја (операције). Борба за тај квалитет је основни задатак артиљерије у свима случајевима, без обзира на вид боја и ширину фронта.

Пошто се ширина фронта пробоја не може смањити искључиво у циљу добијања потребне густине ватре и пошто се диференцирање важности циљева ионако увек врши ради одређивања потребних калибара, густине и начина ватри, поставља се питање: да ли у случајевима када не располажемо довољним бројем артиљериских јединица ојачања треба постићи потребну густину артиљериске и минобацачке ватре извлачењем артиљериских јединица и минобацача из других и трећих ешелона, или изменити план напада, или чак и одустати од њега. При томе, по моме мишљењу, извлачење артиљериских пукова из пешадиских дивизија другог и трећег ешелона у нападу ради добијања потребне густине ватре, треба сматрати као

нормалну појаву, а извлачење минобацача, нарочито оних из пешадијских батаљона, као израз нужде.

Ако се само са РВК јединицама и извученим артиљериским пуковима не може постићи потребна густина ватре, поставља се питање: да ли би било правилно одустати од напада само због тога што минобацаче 82 мм уопште не треба извлачити, а можда ни артиљерију из ПГ и ПТ јединице и ПТР? Које су стварно главне сметње и тешкоће, због којих не би требало извлачити те јединице, односно које би мере требало предузети за олакшање извлачења и враћања артиљерије и минобацача у њихове матичне јединице?

Приликом извлачења артиљерије и минобацача из другог и трећег ешелона најважније је да се изврши добро планирање и целисходна организација груписања, командовања и веза. Из праксе бих могао тврдити да је од ових питања главно обезбеђење сигурних и непрекидних веза.

Треба имати у виду да ће се артиљерији ПГ и јединица ПТР, бар онима које су ближе предњем крају, често моћи давати ватрени задаци ради допуне ватре ПАГ-ова и ДАГ-ова, које ће извршавати са привремених ВТ, тако да у тим случајевима не би ни требало вршити неко извлачење. Њихова употреба у овом смислу је још много лакша ако су те јединице самоходне, тимпре што се овим јединицама обично дају ограничени ватрени задаци (1 до 3 даљинара, 1 до 3 угламера). Исто тако могуће је вршити и извлачење органске артиљерије из састава јединица ПГ, што онет зависи од ситуације, у првом реду од времена када се предвиђа увођење ПГ. Треба напоменути да се покретној групи, приликом њеног увођења у бој, планом предвиђа придавање артиљериских јединица из састава артиљериских група. Дакле, кад је ово могуће, онда је могуће и извлачење артиљериских јединица из састава оклопних дивизија, тимпре што су ове јединице моторизоване, односно механизоване.

Одлука за употребу ПТ јединица ПТР у првој и другој фази артиљериског напада зависи од ситуације у којој напад отпочиње. Ако се очекују непријатељски противнапади, као и евентуални испади тенковских снага, онда је боље да се ПТР не користи у друге сврхе, али то није карактеристично за напад, пошто се дејство јачих тенковских снага браниоца обично може очекивати тек у борби у дубину одбране, а не за време артиљериске припреме и подршке јуриша.

Међутим, по мом мишљењу, главна маса допунских ватри у артиљериској припреми напада може се добити од минобацача 82 мм других ешелона, ако се има у виду да 18 минобацача 82 мм може покривати ватром површину од 9 ха (600/150). То показује и велики значај који су имали минобацачи 82 мм, 120 и 160 мм у нападним операцијама Совјетске армије у току Другог светског рата, јер их је било око 40—50% од укупног броја артиљериских оруђа која су привлачена за извршење пробоја, и то већим делом калибра 82 мм, дакле оних из органског састава дивизија других и трећих ешелона.¹⁾

¹⁾ Тако, на пример, однос броја минобацача 82, 120 и 160 мм према укупном броју оруђа за минобацача на 1 км фронта био је у бици код Стаљинграда

Ако се има у виду да пешадиска дивизија са 54 минобацача 82 мм може у артиљерској припреми неутралисати непријатељску живу силу у рововима на дужини од 1.800 метара са истим успехом као и скоро 6 артиљерских дивизиона, и ако се према томе у армиској нападној операцији — у артиљерској припреми — на фронт пробоја могу привући минобацачи најмање из три пешадиске дивизије, који по ватреној снази замењују око 18 артиљерских дивизиона или 6—9 артиљерских пукова, онда се тек може сагледати прави значај привлачења минобацача у фази артиљерске припреме. Ту се, дакле, ради о прилично великој количини артиљерије, тако да је, по моме мишљењу, код нас засада, па и за догледно време у будућности, боље тражити решење у томе да се организациски обезбеди савлађивање тешкоћа које се појављују при извлачењу ових јединица, него да оне због тих тешкоћа остану неангажоване, па и неактивне. Ово тим пре што минобацачи претстављају најефикасније и најрентабилније средство за тучење живе силе у рововима и што се те тешкоће углавном могу избећи или барем знатно ублажити погодним организационим мерама.

Осим тога, не сме се изгубити из вида да у току борбених дејстава могу наступити и такве ситуације када ћемо имати веома ограничене податке о распореду непријатељске живе силе и ватрених средстава и уопште о организацији непријатељске одбране и када ће се због тога на отсеку пробоја морати прибећи тучењу просторија. А то свакако изискује много већу количину артиљерије и минобацача, које нападач не може увек обезбедити само привлачењем артиљерских јединица РВК.

Враћање минобацача у састав својих пешадиских јединица свакако је везано са великим тешкоћама што се нарочито односи на батаљонске минобацаче пешадиске дивизије другог ешелона корпуса, пошто се може десити да не стигну на време приликом увођења у бој њихових матичних јединица. Насупрот томе, минобацачи пешадиских дивизија оног корпуса који се налази у другом ешелону армије готово увек ће имати довољно времена да се врате у своје јединице, тако да се у извесним случајевима могу користити чак и дуже од прве фазе артиљерског напада.

Слажем се са аутором да се при извлачењу минобацача 82 мм појављују и други проблеми који могу довести у питање њихову ефикасну употребу уколико се на време не реше. Док се артиљерски пукови могу привлачити или придавати комплетни или по дивизиодотле то није случај код минобацача 82 мм пешадиских пукова. Ту се поставља као главно питање организација груписања и командонима са својим штабовима и формацијским средствима везе, која омогућавају успостављање и одржавање везе командовања и садејства,

(65 армија) — 57:123; на Донском фронту 1943 године (66 армија) — 82:116; у Уманској наступној операцији 1944 године (4 гардиска армија) — 80:150; у Јашко-кишењевској операцији августа 1944 године (57 армија 3 украјинског фронта) — 138:197; у Источно-пруској операцији 1945 године (39 армија 3 белоруског фронта) — 127:253, а код 2 армије 2 белоруског фронта — 130:258; у Берлинској операцији (3 гардиска армија 1 украјинског фронта) — 127:247.

вања, јер збирни батаљони (82 мм) немају ни свога формациског штаба ни својих формациских средстава, а минобацачки водови 82 мм пешадиских пукова немају своја средства везе. Тај проблем се не може решити груписањем минобацача 82 мм у збирни батаљон под командом начелника артиљерије једног пешадиског пука, јер он не би имао средстава за везу са појединим минобацачким водовима, ПАГ-ом и својим командантом пука. Осим тога, он би био отстрањен од својих основних функционалних дужности, а не би имао везу ни са својом матичном јединицом. С друге стране, минобацачи 82 мм који се привлаче из других ешелона имају просте и једноставне задатке. Свака чета у току артиљериске припреме извршава само један ватрени задатак — неутралисање пешадије и ватрених средстава на одређеном отсеку — при чему оне не морају да развијају неки нарочити систем осматрања, али морају имати везу са својим командантом збирног батаљона, а овај са командантом ПАГ-а, односно пешадиског пука. Због тога сматрам да се правилним решењем питања веза у исто време најбоље решава и питање употребе минобацача из других ешелона, а изгледа ми да је баш тај недостатак средстава везе углавном навео аутора да се одрекне употребе минобацача из других ешелона. Међутим, због недостатка средстава везе не би требало мењати тактику артиљерије, већ потражити начин да се успешно реши питање веза.

Да би се олакшала организована употреба минобацача 82 мм у свим приликама, по мом мишљењу, било би потребно:

1) Да се у пешадиским батаљонима оформе самосталне минобацачке чете са својим средствима везе, аналогно пуковским минобацачким батеријама 120 мм (с том разликом, што би у циљу штедње унутарња веза О-ВП могла бити телефонска).

2) Да се у пешадиским пуковима предвиде помоћници начелника артиљерије који би били задужени не само за употребу минобацача и минобацачке ватре, већ и противминобацачком делатношћу, откривањем непријатељских минобацача, утврђивањем њихових положаја и праћењем њиховог дејства.

3) Да се помоћницима начелника артиљерије пешадиског пука обезбеде радиостанице (иако би се могло рећи да је нерентабилно стално додељивање радиостаница, зато што су армиске и корпусне нападне операције доста ретке и што би се ова средства у тим случајевима користила само један до два дана, тј. за време артиљериске припреме и евентуално дан раније). Али, с друге стране, сталним додељивањем средстава везе омогућило би се да се у сваком случају и сваком виду боја обједињавају ватре више минобацачких чета из батаљона и пука у резерви. Мислим, да би се овај предлог могао оправдати упоређењем цена коштања утрошених мина у једној артиљериској припреми са ценом коштања једне радиостанице.

Код минобацача 120 мм питање везе може се лакше решити зато што свака батерија има своје радиостанице и телефонску везу, тако да се могу користити средства везе подручне батерије или се од три батерије могу оформити две, а од треће користити средства везе

за везу унутар збирног дивизиона, са претпостављеним артиљерским старешином и матичним јединицама. Због тога за збирни дивизион 120 мм нису неопходна стална посебна средства везе, нити је неопходно постављање помоћника начелника артиљерије дивизије за минобацачку делатност, јер би збирним дивизионом од 12 минобацача 120 мм могао да командује један од помоћника начелника артиљерије дивизије. Тиме би се омогућила не само организација збирних батаљона и дивизиона у случајевима упућивања минобацача из других и трећих ешелона у први, већ и маневар путањама и концентрација ватри органских минобацача 82 мм у оквиру свога пешадиског пука, евентуално — но то свакако ређе — и минобацача 120 мм у оквиру своје дивизије. Тиме би био решен и други проблем, наиме, веза извучених минобацача са својим матичним јединицама и омогућено предузимање мера у циљу олакшања повратка ових јединица у своје матичне јединице.

Било би корисно да се минобацачке чете приликом извлачења транспортују камионима, а не коњима, чиме би се повећала брзина долажења и враћања и смањиле дужине њихових колона.

Као разлог да минобацаче не треба извлачити наводе се и губици које би претрпеле извучене јединице, чиме би биле смањене и борбене способности оних батаљона и пукова из којих су ти минобацачи извучени. Међутим, искуство је показало да су се баш минобацачи добро заклањали (захваљујући својим стрмим путањама) и да су због тога трпели далеко мање губитке од свих осталих артиљерских оруђа. Осим тога, они се због своје сразмерно просте конструкције и мале тежине могу лакше и брже замењивати од ма ког другог артиљерског наоружања, а све то, по моме мишљењу, иде у прилог могућности извлачења минобацача из других ешелона.

Неоспорна је чињеница да попуна и дотур муниције у свакој офанзивној операцији изазивају веома сложено планирање и много транспортних средстава. Међутим, кад је једном устала група артиљерије и минобацача и кад су планирани ватрени задаци група, онда команда која изводи операцију самим тим има задатак да обезбеди све учествујуће јединице у потребним количинама и асортиманом муниције која ће се утрошити у току артиљерског напада, а то значи да се и за јединице које се извлаче из других и трећих ешелона предвиђа и припрема на ватреним положајима или у њиховој близини целокупна муниција коју ће оне утрошити у артиљерском нападу. Према томе, те јединице не троше муницију коју носе собом (тј. свој борбени комплет) зато да би увек биле спремне за извршење ватрених задатака за рачун својих матичних јединица.

У овом осврту желео сам нарочито да истакнем потребу формирања минобацачких чета са властитим средствима везе. То би омогућило брже и гипкије командовање, а тиме би се знатно повећала ефикасност минобацачких ватри. Осим тога, минобацачке јединице би се могле увек благовремено обавештавати о покрету својих матичних група. На тај начин оне би могле од њих примати ватрене задатке и преносити ватру без губљења времена због нејасне ситуације или немања сигурних података о положају и месту властитих група.